

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติไว้ในหมวด 4 มาตรา 22 ความเป็นมาและความสำคัญของการจัดการศึกษาที่จะให้ผู้เรียนมีคุณภาพนั้นยึดหลักว่า ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และในมาตรา 24 ความเป็นมาและความสำคัญของการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545: 13) แสดงให้เห็นว่าการศึกษายเป็นกระบวนการสำคัญ ในการที่จะพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถ และเป็นจุดหมายไปสู่การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า และเนื่องด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) มีผลทำให้วิถีชีวิต ค่านิยมของคนในสังคมเกิดความเปลี่ยนแปลง โดยให้ความสำคัญกับวัตถุนิยมมากกว่าคุณค่าทางจิตใจ สังคมไทย ณ วันนี้มีความสับสนวุ่นวาย เช่นเดียวกับในทุกส่วนของสังคมโลก การเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นับเป็นปัจจัยเร่งที่สำคัญทำให้โลกไร้พรมแดน เกิดการไหลทะลักของข้อมูล ข่าวสาร ทั้งทางบวกและทางลบ และนับวันจะมีความซับซ้อนรุนแรงมากยิ่งขึ้น ปรากฏการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของบุคคลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ก่อให้เกิดปัญหานานัปการ โดยเฉพาะต่อเด็กและเยาวชนในวัยเรียน อาทิ ปัญหาสุขภาพจิต เกิดความเครียดและปรับตัวไม่ได้ การฆ่าตัวตาย ปัญหาการล่องละเมิดทางเพศ ปัญหาการละเมิดสิทธิ การกลั่นแกล้งรังแกกัน ความรุนแรง การทารุณกรรมในรูปแบบต่างๆ ปัญหายาเสพติด การไม่ประสบความสำเร็จในด้านการเรียนและอาชีพ ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การใช้สารเสพติดให้โทษ การขายบริการทางเพศ การหมกมุ่นในสื่อลามก อนาจาร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547: คำนำ) ปัญหาดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อนักเรียนเป็นอย่างมากในบางครั้ง การใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งก็มีมาก นำมาซึ่งความสูญเสียทั้งทางร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม ความสูญเสียที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในสังคมและก่อให้เกิดคำถามขึ้นมามากมายเกี่ยวกับสาเหตุและวิธีป้องกันแก้ไข (กรมสุขภาพจิต. 2544: คำนำ)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่งในสังกัด ดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ นักเรียนทุกคนได้รับการ

ดูแลช่วยเหลือจากครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาอย่างทั่วถึง โดยมีผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม โดยได้จัดกระบวนการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือเริ่มตั้งแต่ การวางแผน ดำเนินงาน กำหนดเป้าหมายลำดับความสำคัญ กำหนดกิจกรรม/โครงการ กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน และมอบหมายหน้าที่การดำเนินการตามแผน ได้แก่ รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมพัฒนา การป้องกัน ช่วยเหลือและแก้ไข การส่งต่อ การนิเทศกำกับติดตาม และการประเมินผล สถานศึกษาในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการส่งเสริมสุขภาพชีวิตผู้เรียน และแก้วิกฤตสังคม จึงควรนำกระบวนการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาประยุกต์ใช้ และพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง โดยมุ่งหวังให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคนร่วมมือกัน ดำเนินงาน สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ บทบาทของผู้บริหาร บทบาทครูที่ต้องเอาใจใส่ดูแลนักเรียนในความดูแลทุกคนอย่างเต็มความสามารถด้วยความรัก ความเอื้ออาทร ความเข้าใจอย่างกัลยาณมิตร ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้ทั้งในเชิงสร้างเสริมภูมิคุ้มกัน เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหา การส่งเสริม พัฒนาตามศักยภาพ ตลอดจนสามารถแก้ไขปัญหาเบื้องต้นได้ ปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจ สนับสนุนให้ผู้ปกครองนักเรียนส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน คือ โรงเรียนมีการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างดีเยี่ยม นักเรียนและครูมีปฏิสัมพันธ์เป็นอย่างดี นักเรียนมีระเบียบวินัย ซึ่งสถานศึกษาเป็นสถาบันหนึ่งในสังคม ซึ่งจะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสถาบันอื่นๆ และสถาบันอื่นๆ เหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดความต้องการของบุคคล และบทบาทของสถานศึกษา การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสำคัญต่อนักเรียนและสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วของสังคมไทยปัจจุบัน นับได้ว่าเป็นภาระหน้าที่และความรับผิดชอบอันสำคัญที่ผู้บริหารโรงเรียนทุกระดับต้องยึดถือนโยบาย และวางแผนในส่วนนี้อย่างรัดกุมเพื่อให้การบริหารงานดังกล่าวเกิดประโยชน์แก่นักเรียนซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคตมากที่สุด (ประสิทธิ์ ทะเสนเจด. 2549: 19) ดังนั้น สถานศึกษาต้องดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดคุณภาพมาตรฐานอย่างมีประสิทธิภาพ จากการที่ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547: 3) โดยมีกรมสามัญศึกษาและกรมสุขภาพจิต ได้ร่วมมือกันพัฒนาที่จะช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยงานแผนพื้นฐานแนวทาง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546: บทนำ) จนสถานศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ประสพการณ์ ดำเนินการจนประสบความสำเร็จ และสามารถสกัดกั้นปัญหาได้ มีสถานศึกษาเป็นแกนนำเป็นตัวอย่างต้นแบบที่ดีได้ กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญและกำหนดเป็นกลยุทธ์หนึ่งในด้านคุณธรรมนำความรู้ ส่งเสริมความเข้มแข็งให้สถานศึกษาจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยเน้นช่วงชั้นที่ 3-4 และโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาใน

สังกัด ดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่องและจริงจัง การสร้างภูมิคุ้มกันและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ สามารถดำรงชีวิตด้วยวิถีแห่งปัญหาอย่างมีคุณค่าของตนเองและสังคม และปลอดภัยจากภาวะวิกฤติดังกล่าวข้างต้น นับเป็นพันธกิจสำคัญของหน่วยงานการศึกษาและสถานศึกษาทุกระดับ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องรวมพลังสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบในรูปของเครือข่ายพันธมิตรที่เข้มแข็ง อย่างไรก็ตามแม้ว่า กระทรวงศึกษาธิการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งอาศัยองค์ความรู้ด้านจิตวิทยาและกระบวนการแนะแนวเป็นกลไกหลัก ในการป้องกัน แก้ไขปัญหา และเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตแก่ผู้เรียน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา แต่ด้วยข้อจำกัดด้านบุคลากรแนะแนวและช่องว่างระหว่างวัยของผู้ให้และผู้รับบริการ ทำให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่ทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย การขับเคลื่อนระบบไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2550: 1)

จากการดำเนินงานเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามระบบที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดให้นั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบัน
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่จะศึกษา ได้กำหนดไว้ในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพ และปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบัน

ประชากรที่ใช้การวิจัย ได้แก่

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ที่จัดการเรียนการสอน ตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ที่ตั้งอยู่ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 พิษณุโลก-อุตรดิตถ์ จำนวน 58 แห่งๆ ละ 1 คน รวมจำนวน 58 คน

2. ครูผู้รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนละ 1 คน จาก 58 โรงเรียน รวม จำนวน 58 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ที่จัดการเรียนการสอน ตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ที่ตั้งอยู่ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 พิษณุโลก-อุตรดิตถ์ จำนวน 58 แห่งๆ ละ 1 คน จำนวน 58 คน ปี พ.ศ. 2555

2. ครูผู้รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 58 คน ปี พ.ศ. 2555

กลุ่มตัวอย่างเป็นประชากรทั้งหมด ทั้งนี้เพราะประชากรมีจำนวนจำกัด

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย

1. สภาพและปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับของโรงเรียนมัธยมศึกษา จำแนกเป็น

1.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

1.2 การคัดกรองนักเรียน

1.3 การส่งเสริมและพัฒนา

1.4 การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข

1.5 การส่งต่อ

2. การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จำแนกเป็น

2.1 การวางแผนดำเนินงาน (Plan)

2.2 การดำเนินงานตามแผน (Do)

2.3 การตรวจ กำกับ ติดตาม (Check)

2.4 การประเมินผล และปรับปรุงแก้ไข (Act)

3. ปัจจัยเชิงบวกสนับสนุนการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกเป็น

3.1 ระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ

3.2 ความร่วมมือหน่วยงานภาครัฐ

3.3 ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา

3.4 ความร่วมมือของผู้ปกครอง

3.5 การทำงานเป็นทีม

ตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ที่จัดการเรียนการสอน ตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 พิษณุโลก-อุตรดิตถ์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในชั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยชั้นตอนที่ 1 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ รวบรวมหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดต่างๆ ที่ได้ศึกษาไว้แล้วในบทที่ 2 แล้วทำการยกร่างรูปแบบ การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา หลังจากยกร่างเสร็จแล้ว ผู้วิจัยได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ รูปแบบ โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เพื่อพิจารณาความถูกต้องของรูปแบบการบริหาร ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน

ตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในเขตภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งได้แก่ จังหวัดตาก พิษณุโลก สุโขทัย พิจิตร เพชรบูรณ์ กำแพงเพชร นครสวรรค์ และอุทัยธานี จำนวน 532 คน (ข้อมูลบุคลากร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา <http://data.bopp-obec.info/emis/index.php>. 2556)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในเขตภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 290 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stages Random Sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา

การประเมินรูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกเป็น

1. มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards)
2. มาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility Standards)

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนารูปแบบ หมายถึง การดำเนินการศึกษาและพัฒนาการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน แล้วนำเสนอเป็นรูปแบบขั้นตอนของการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนโดย การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน ส่งเสริมและพัฒนา การป้องกัน ช่วยเหลือ แก้ไข และส่งต่อ

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หมายถึง การรวบรวมข้อมูลด้านต่างๆ เกี่ยวกับนักเรียน คนนั้นๆ การวิเคราะห์พฤติกรรม และการเรียนรู้นิสัยของนักเรียน ศึกษาว่านักเรียนคนนั้นมีความรู้ ความสามารถ และทักษะต่างๆ มากน้อยเพียงใด

2. การคัดกรองนักเรียน หมายถึง การนำข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนมาทำการวิเคราะห์เพื่อ ทราบสถานะ ปัญหา ความถนัด ความต้องการที่สำคัญและจำเป็นสำหรับนักเรียน

3. การส่งเสริมและพัฒนา หมายถึง การสนับสนุน ส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้ากิจกรรม การพัฒนาด้านร่างกาย และจิตใจ การให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเรียนของนักเรียน จัดกิจกรรมวิชาการ ต่างๆ

4. การป้องกัน ช่วยเหลือและแก้ไข หมายถึง การร่วมมือของคณะครู และผู้บริหาร ในโรงเรียน การร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน หน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการป้องกัน และแก้ไขปัญหาด้านความประพฤติของนักเรียน

5. การส่งต่อ หมายถึง การช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหา ในกรณีที่มีการแก้ไขปัญหานั้น อยู่นอกเหนือภาระหน้าที่ และอำนาจของโรงเรียน

การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตาม ตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไข

1. การวางแผน หมายถึง การเตรียมการก่อนลงมือปฏิบัติ เช่น การแต่งตั้งคณะกรรมการ ดำเนินงาน การกำหนดผู้รับผิดชอบการปฏิบัติงาน งบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ ยานพาหนะ วิธีการปฏิบัติงาน การประสานเครือข่ายที่เป็นโรงเรียนอื่นๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย กิจกรรมตัวชี้วัด การทำการประชาสัมพันธ์ การจัดทำคู่มือ และแบบบันทึกต่างๆ รวมทั้งจัดระบบสื่อสารเป็นการเฉพาะทั้งภายในและกับบุคคลหรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายนอกโรงเรียน

2. การปฏิบัติงานตามแผน หมายถึง การสร้างความเข้าใจกับผู้ปฏิบัติงานโดยตรง บุคคล และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง การประชุมครูและผู้ปกครอง รวมทั้งหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและ ปฏิบัติงานตามขั้นตอนและกิจกรรมที่กำหนดไว้ในกรอบ

3. การติดตามและตรวจสอบ หมายถึง การเยี่ยมบ้านนักเรียน การประชุมเพื่อรับทราบความก้าวหน้าและปัญหาในการปฏิบัติงาน รวมทั้งร่วมกันหาวิธีการแก้ไขปัญหาให้ทัน่วงที

4. การปรับปรุงแก้ไข หมายถึง การนำผลติดตามการเยี่ยมบ้านนักเรียน การประเมินผล การปฏิบัติงานมาวิเคราะห์ เกี่ยวกับความสำเร็จ ปัญหาหรืออุปสรรค ในการปฏิบัติงาน แล้วกำหนดเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการปฏิบัติงานในครั้งต่อไป

ปัจจัยสนับสนุนการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง ปัจจัยที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ เช่น ระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ ความร่วมมือของผู้ปกครอง ความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา และการทำงานเป็นทีม

1. ระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ หมายถึง ระบบที่มีฐานข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้เรียนอย่างครบถ้วน มีข่าวสารที่ถูกต้อง และเรียกใช้ได้ง่าย และทัน่วงที รวมทั้งมีระบบสื่อสารกับผู้บริหาร คณะทำงาน บุคคล และหน่วยงานภายนอกโรงเรียน

2. ความร่วมมือของผู้ปกครอง หมายถึง การที่ผู้ปกครองมีความยินดี และสนับสนุนการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเต็มใจและเต็มความสามารถ

3. ความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ หมายถึง ความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน

4. ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง การที่ผู้บริหารมีความรู้ กล้าทำและกล้าตัดสินใจ เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีประสานงานกับบุคคลและหน่วยงานอื่นๆ ได้

5. การทำงานเป็นทีม หมายถึง การร่วมมือกันทำงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของคณะครู ผู้ปกครองและผู้บริหารสถานศึกษา และของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง

การประเมินรูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การประเมินความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ และความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษา ตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษา ตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

ผู้ปกครอง หมายถึง ผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

ครู หมายถึง บุคคลที่ทำการสอนในสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ได้รูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ผู้บริหารสามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนาการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน
2. ผู้บริหารและคณะครูผู้รับผิดชอบ สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้แนวทางในการกำหนดนโยบายและแผนงานในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นระบบอย่างมีประสิทธิภาพ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือของโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และได้ดำเนินการดังนี้

1. การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดของกรมสุขภาพจิตและกรมสามัญศึกษา เกี่ยวกับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (กรมสามัญศึกษา, 2544: 1) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอน ดังนี้
 - 1.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
 - 1.2 การคัดกรองนักเรียน
 - 1.3 การส่งเสริมและพัฒนา
 - 1.4 การป้องกันและแก้ไข
 - 1.5 การส่งต่อ
2. กระบวนการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้วิจัยได้ใช้หลักการบริหารคุณภาพที่เรียกว่า วงจรคุณภาพของเดมมิง (Deming) ซึ่งประกอบด้วย
 - 2.1 วางแผน (Planning)
 - 2.2 การดำเนินงาน (Doing)
 - 2.3 การตรวจสอบและพัฒนา (Check)
 - 2.4 การปรับปรุงแก้ไข (Act)

3. การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงบวก ผู้วิจัยได้ใช้หลักการบริหารของ McKinsey (McKinsey; อ้างถึงใน มณฑิร กุลธำรง, 2547: 7-9) ซึ่งประกอบด้วย

3.1 ระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ

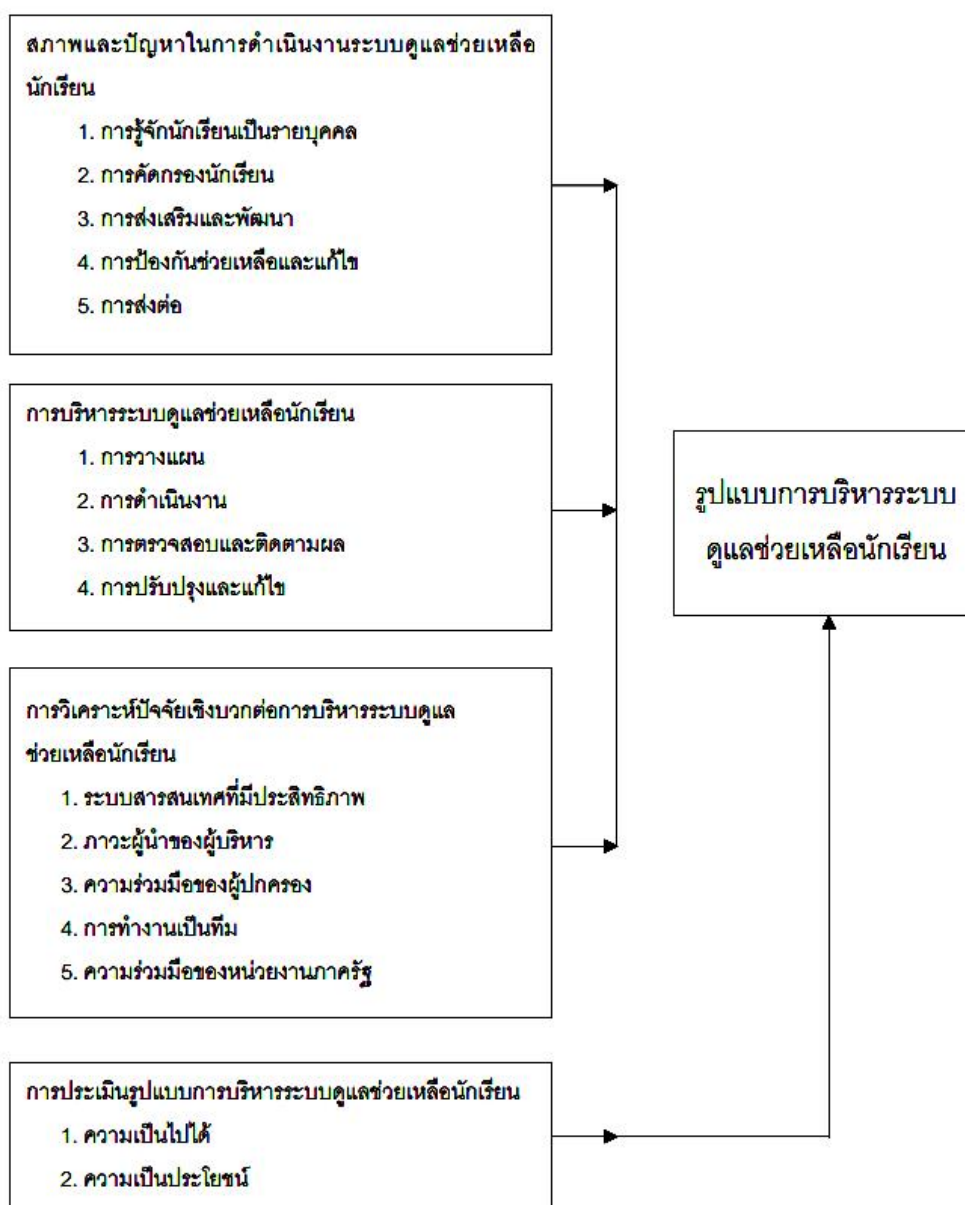
3.2 ความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ

3.3 ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

3.4 ความร่วมมือของผู้ปกครอง

3.5 การทำงานเป็นทีม

4. การประเมินรูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือของโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้หลักการของ Bloom (อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาสี, 2550: 178-180) ที่ได้ระบุไว้ว่าการประเมินโครงการและรูปแบบการจัดการศึกษาอาจประเมินได้อย่างน้อย 2 ลักษณะ คือ ด้านความเป็นไปได้ ซึ่งเป็นมาตรฐานที่ต้องการประกันถึงการประเมินที่มีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เหมาะกับสถานการณ์ ปฏิบัติได้ ยอมรับได้ ประหยัดและคุ้มค่า และด้านความเป็นประโยชน์ซึ่งเป็นมาตรฐานที่ต้องการประกันถึงความเป็นประโยชน์ของผลการประเมิน ในการตอบสนองความต้องการใช้การประเมินของผู้เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุม ทันเวลา และมีผลต่อการนำไปใช้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย